

ולא מתייבמת?

**אילימא רבי יהודה, הא רבי יהודה ודאי סריס משוי ליה לטומטום!?**

שמא ימצא סריס חמה לאחר שיקרע. אטו כל טומטום דמיקרע, זכר משתכה, נקבה לא משתכה? והרי איכא לספוקי נמי שמא ימצא נקבה ואינו בר חליצה?

ומתריצין: אין הכי נמי: **שמא ושמא קאמרו: שמא יקרע וימצא נקבה. אי נמי, הוא זכר, נמי איכא לאיסתפוקי שמא ימצא סריס חמה.**

והוינן בה: **מאי בינייהו**, בין רבי יהודה לרבי יוסי ברבי יהודה בנוגע לחליצת הטומטום, הא תרוויהו אמרו אינו חולץ. ומאי נפקא מינה אם זה מצד שהטומטום סריס ודאי או ספק?

**אמר רבא: לפסול במקום אחים** שאם הלך מג-א הטומטום וחולץ, הרי לרבי יהודה לא עשה כלום ומותר לאחד מן האחים אפילו ליבם אותה. ולרבי יוסי ברבי יהודה אסורה ביבום, שמא הטומטום אינו סריס וחליצתו חליצה ושוב אסור לאף אחד מהאחים ליבמה, דכיון ש"לא בנה שוב לא יבנה", אלא חולצין לה מספק.

ולחלוץ שלא במקום אחים האם הטומטום חייב לחלוץ כשאין אחים אחרים. לרבי יהודה פטור שודאי סריס הוא, ולרבי יוסי ברבי יהודה חייב לחלוץ שמא אינו סריס.

בשני אלו איכא בינייהו.

**דתנן: רבי יהודה אומר: טומטום שנקרע ונמצא זכר, הרי זה לא יחלוץ מפני שהוא כסריס ודאי**, ואין חליצתו כלום לפי שאינו יכול "להקים שם לאחיו" ואינו בפרשת יבום, והוא הדין שאשתו פטורה אף מהחליצה כדעת רבי עקיבא. הלכך ליכא לאוקמא להא דתני חולצת ולא מתייבמת כוותיה.

ומשנינן: **אלא, רבי יוסי ברבי יהודה היא.**

**דתניא: רבי יוסי ברבי יהודה אומר: טומטום לא חולץ היכא שיש אחים אחרים שיכולים לחלוץ. שמא יקרע וימצא סריס חמה ואין חליצתו חליצה.** הרי שרבי יוסי ברבי יהודה סבר כרבי עקיבא, ומאידך סבר שהטומטום אינו ודאי סריס אלא ספק, ואילו לא היו אחים אחרים היה חייב לחלוץ מספק שמא אינו סריס.

הלכך, אשתו של טומטום צריכה חליצה מספק שמא זכר הוא ולא סריס. ואינה מתייבמת דלמא סריס הוא.

ומקשינן: **ומי פשיטא ליה לרבי יוסי ברבי יהודה זכר משתכה? דלא מספקא ליה אלא**

הדרן עלך על אלו מומיין

## פרק מומין אלו

נאמר בתורה:

דבר אל אהרן לאמר, איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלוֹקיו.

כי כל איש אשר בו מום לא יקרב,

איש עור או פסח או חרם או שרוע.

או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד.

או גבן או דק או תבלול בעינו.

או גרב או ילפת או מרוח אשך.

כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה' מום בו את לחם אלוֹקיו לא יגש להקריב. [ויקרא כ"א י"ז-כ"א].

### מתניתין:

מומין אלו, ששנינו בפרק הקודם שפוסלים בבהמה, בין מומין קבועין, שאינם מתרפאים. בין מומין עוברים, שחוזרים ומתרפאים. פוסלין באדם כהן, מלעבוד עבודה במקדש. [כל זמן שהם בו, אבל אם עברו אינם פוסלים].

ויתר עליהן באדם, שנפסל במומין נוספים:

הבילון, כהן שראשו חד למעלה ורחב למטה.

והלפתו, שראשו דומה ללפת, רחב למעלה והולך וצר למטה.

והמקבן, שדומה ראשו למקבת [קרדום] שערפו צר ועגול.

ושראשו שקוט, שראשו משופע מלפניו באלכסון.

ושקיפם, שאין ראשו בולט מאחוריו, והוא נראה כאחד שנחתך ממנו חתיכה מאחוריו.

ובעלי חטרות<sup>(1)</sup>, שיש להם בליטה בגב. בזה נחלקו תנאים שרבי יהודה מכשיר והכמרים פוסלין.

הקרה, פסול.

איזהו קרה?

כל שאין לו אפילו שיטה שורה אחת של שער, שהיא מקפת מאוזן לאוזן. אבל אם יש לו שורה של שערות מקפת מאוזן לאוזן, הרי זה כשר.

גמרא:

והוינן בה: אמאי מומין אלו שפוסלין בבהמה, פוסלין באדם. והאיכא יבלת דלא כתיב באורייתא דפסלה באדם אלא בבהמה, ומנא לן דפסלה נמי באדם?

ותו, הא דתנינן בפרקין דלעיל במומי בהמה [לח, א] "דק תבלול" בעינו, דלא כתיבי

1. במשניות הגירסא: החטוטרות

פסוליהו בבהמה, מנא לן דפסלי ביה? (2)

ומשנינן: מילף ילפי מהרדי, לומדים הנאמר בזה לזה.

דתניא: באדם לא נאמר בו "יבלת". בבהמה לא נאמר "דק תבלול". מניין ליתן את האמור של זה בזה, ואת האמור של זה בזה? תלמוד לומר: "גרב — גרב". "ילפת — ילפת" שנאמר בשניהם, לגזירה שוה!

ואמרינן: חד מהני תרתי קראי דגזירה שוה — מפני, שלא נצרך לגופו אלא למידרש מיניה גזירה שוה. דאי לא מפני, איכא למיפרך [שגזירה שוה שאינו מופנה יש להשיב עליה]:

אדם מבהמה לא יליף, שכן בבהמה היא עצמה קריבה לגבי מובה. מה שאין כן כהן שאין המומין פוסלין בו.

בהמה מאדם לא ילפא, שכן אדם נתרבה במצות. הלכך פוסל בו מומין, מה שאין כן בהמה.

והוינן בה: לאיי אפנויי מפני? איזה גזירה שוה מיותרת.

ומשנינן: לכתוב רחמנא "ילפת", ולא בעי "גרב". ואנא אמינא: ומה ילפת דלא מאיסא, הוי מומא. גרב דמאים טפי מילפת, שהוא קשה כחרס ושקוע בתוך הבשר ועושה בו חריצין. לא כל שכן?! "גרב גרב" דכתב רחמנא למה לי? על כרחך לאפנויי, וכיון

דהגזירה שוה מופנית אי אפשר לפרוך עליה.

ומקשינן: וליכתבינהו רחמנא לכולהו מומי בחד פרשה, או במומי אדם, או בבהמה. וליכתוב נמי "גרב וילפת" הכא והכא, "גרב" לגזירה שוה, ו"ילפת" לגלויי ד"גרב" מופנה הוא. ולילפו מהרדי, ולמה הוצרכה התורה לכתוב שתי פרשיות במומין?

ומתריצין: אחייא ליכתב רחמנא. אי כתב באדם, ונילף בהמה מיניה. הוה אמינא: כל מום דפסול באדם, פסול בבהמה. אבל "קלוט", שפרסותיו קלוטות ואינם שסועות. וחוטין, שהם מומין שבחניכיים דליתנהו באדם, דלא שייכו ביה, דאין לו פרסות, ויש לו שיניים<sup>(3)</sup>. והוה אמינא דבהמה נמי לא ליפסלו לכן נכתבו מומין בבהמה כדי לכתוב בה מום ד"קלוט" ו"חרוץ" שיש בכללו חוטין שנפגמו.

ואי כתב רחמנא כולהו מומין בבהמה, הוה אמינא: כל מום דפסול בבהמה, פסול באדם. אבל גבן וחרום, דליתנהו בבהמה, עיין רש"י באדם נמי לא ליפסלו. הלכך נכתבו מומין באדם.

ואכתי מקשינן: וליכתבינהו רחמנא כולהו בחד פרשה. כגון אצל אדם. מלבד הנך מומין דליתנהו באדם [קלוט וחוטין] שאותם לכתוב רחמנא בבהמה. או שיכתבו כולם בבהמה. והנך דליתנהו בבהמה [גבן וחרום] לכתוב באדם. "וגרב וילפת" ליכתוב הכא והכא, ולילפי מהרדי, אותם מומין שישנם בשניהם?

3. מה שאין כן בבהמה שאין לה שיניים למעלה והחניכיים נראים בה הלכך שייך לפסול

2. עיין רש"י למה הקשה רק אדק ותבלול ולא אשאר מומין שנשנו לעיל ולא כתיבי בתורה.

ומתצינן: אלא, להכי שנאם הכתוב בשתי פרשיות, כדתנא דבי רבי ישמעאל. דתנא דבי רבי ישמעאל: כל פרשה בתורה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. והכא, באדם נתחדש גבן וחרום. ובבהמה, קלוט וחוטין. ואגב אלו נשנו יתר המומין.

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא מומין באדם, [ויקרא כ"א, י"ח] מומין בקדשים, בכל הקרבנות [שם, כ"ב, כ"ב] מומין בבכור, [דברים ט"ו, כ"א]?(4)

ומתצינן: צריכא.

דאי כתב רחמנא מום באדם, הוה אמינא, דמה לאדם שכן נתרבה במצות.

ואי כתב רחמנא בבכור, הוה אמינא אדם מבכור לא אתי, שכן בכור הוא עצמו קרב לגבי מזבח.

וכן קדשים מבכור לא אתי, שכן בכור קדושתו מרחם.

ואי כתב רחמנא בקדשים, הוה אמינא אדם מקדשים לא אתי, שכן הן עצמן קריבין. בכור מקדשים לא אתי, שכן קדושתו מרובה, שהרבה קרבנות יש בקדשים, חטאות ואשמות עולות ושלמים ועוד שהם נוהגים בין בזכרים ובין בנקבות. מה שאין כן בכור.

והוינן בה: חדא מחדא לא אתיא, דאיכא למיפרך. תיתי חדא, מתרתי.

ומשנינן: בהי לא לכתוב?

לא לכתוב רחמנא בבכור, ותיתי מהנד, אדם וקדשים.

איכא למיפרך: מה להנד שכן קדושתן מרובה, דקדשים יש בהם חטאות ואשמות עולות ושלמים. ואדם קדושתו מרובה במצוות. ונוהגין, קדושתן נוהגת בפשוטין, שאדם כהן קדוש אף שאינו בכור, וכן בהמה.

לא לכתוב רחמנא בקדשים, ותיתי מהנד, בכור ואדם. איכא למיפרך: מה להנד שכן קדושתן מואליהן, דאין צריך להקדיש את הבכור ואת הכהן.

לא לכתוב רחמנא באדם, ותיתי מהנד, בכור בהמה וקדשים. איכא למיפרך: מה להנד שכן הן עצמן קריבין על גבי מזבח.

הלכך צריכי לכולהו.

שנינו במשנה: יתר עליהן באדם:

והוינן בה: מנא הני מילי דכל אלו פוסלין באדם?

ומשנינן: אמר רבי יוחנן: דאמר קרא "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה' מום בו". ודרשינן: איש ששוח בזרעו של אהרן, הוא דבעי מומא להפסל, אבל אם אינו שוח בזרעו של אהרן, שמשונה משאר הבריות, כגון כל אלו

4. הקשה הגרי"ז דהא כבר אמרה הגמרא מקודם דהפרשה נשנית בשביל דבר שנתחדש בה?]

כשנפגמו החניכיים. ועיין שיטמ"ק אות ה'

השנויים במשנתנו, בלא מומא נמי מיפסיל.

ב- והוינן בה: **מאי איכא בין כהן הנפסל משום מומא, לכהן הנפסל משום שאינו שוה בזרעו של אהרן?**

ומשנינן: **איכא בינייהו, משום אחולי עבודה, האם עבודתו נפסלת.**

**מומא, כהן בעל מום — מחיל עבודה. דכתיב: "מום בו — ולא יחלל".**

אבל זה שאינו שוה בזרעו של אהרן, לא מחיל עבודה.

והוינן בה: **מאי איכא בין זה שנפסל משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ובין זה שנפסל משום מראית העין** [שהם מאוסים על רואיהם]? כגון: נשרו ריסי עיניו [להלן מג, ב] ושנטלו שיניו [להלן מד, א].

ומשנינן: **איכא בינייהו עשה.** דזה שאינו שוה בזרעו של אהרן, אם עבד, עובר בעשה. דהכי משמע מהכתוב, דרק השוה בזרעו של אהרן עובד, ומכלל, דמי שאינו שוה לא יעבוד. והוי לאו הבא מכלל עשה. והפסול משום מראית העין אינו עובר בעשה.

ומבארין השתא את המומין שנמנו במשנה: כילון, לפתן, מקבן, שקוט, וסקיפת.

**כילון: דדמי רישיה לאכלא.** שראשו דומה לכיסוי של חבית, שחד למעלה ורחב למטה.

**לפתא: דדמי רישיה לגודגלידא דליפתא.** שדומה ראשו לראש הלפת, שראשה רחב והולכת ומצרת כלפי מטה.

**תנא: עוד מום אחר שלא נמנה במשנה: וצוארו עומד באמצע ראשו, שראשו כולט לאחוריו כלפניו.**

**מקבן: דדמי רישיה למקבן, [רש"י גרס למקבא] שראשו דומה לקרדום, שערפו עגול וצר(5).**

**ושראשו שקוט, היינו מלפניו, שראשו משופע מלפניו באלכסון(6).**

**וסקיפת היינו מאחוריו, שגובה ראשו חסר לאחוריו.**

**תנא: שקוט — מלפניו, וסקיפת — מאחוריו.** ולשון "סקיפת" הוא כדאמרי **אינשי: שקיל פיסא, שהוא נראה כמי שנטלה ממנו חתיכה מאחוריו(7).**

**תנא: עוד מומין: וצוארו שקוט, ושמוט.**

**שקוט, דחביא מחבא, שראשו מוטל בין כתיפיו ודומה כמי שראשו שמוט.**

**שמוט, דאריך ושמוט, דאריך צוארו ודק וכולט פרצופו הרבה לחוץ.** [רבינו גרשום].

שנינו במשנה: **ובעלי חטרות, רבי יהודה**

והרמב"ם ביאת מקדש פ"ח ה"א גורס שקוע מי שבאמצע קדקדו שוקע למטה כמי שדחקו בידו.

7. ושקיפת הוא נוטריקון: שקיל — פיסא, תפא"ץ].

5. ורבנו גרשם כתב: שכולט הפדחת לחוץ, וכן ערפו מאחוריו, ולצדעיו שוה ראשו, ודומה לפטיש דהיינו מקבת שיוצא מלפניו ומאחוריו].

6. ויש מפרשים שאינו כולט כלל לפניו, רע"ב.